

Galeria sztuki w Bibliotece UJK

Art Gallery at UJK Library

Piotr Rosiński

UNIwersYTET JANA KOCHANOWSKIEGO W KIELCACH

Słowa kluczowe

sztuka, galeria, architektura, rzeźba, malarstwo

Keywords

art, gallery, sculpture, paintings

Abstrakt

Tekst omawia działalność galerii sztuki otwartej w 2014 roku w nowym gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej UJK. Jest ona ukierunkowana głównie na prezentowanie twórczości wybitnych artystów związanych z Województwem Świętokrzyskim. W latach 2014-2016 prezentowano tu między innymi prace Wincentego Kućmy, Adama Myjaka i Mariana Czapli.

Abstract

The Article covers the activity of the gallery opened back in 2014 in the new building of UJK University Library. It is focused mainly on presentation of creative output of outstanding artists connected with Świętokrzyskie Voivodship. The works of Wincenty Kućma, Adam Myjak and Marian Czapla has been displayed here between 2014 – 2016 among the others.

Galeria sztuki w Bibliotece UJK

Z okazji dwudziestopięciolecia Biblioteki Miejskiej w Mediolanie, 10 marca 1981 roku Umberto Eco wygłosił odczyt *O bibliotece*, w którym wśród rozważań o tym jaką powinna być współcześnie – czytamy: „[...] biblioteka, do której chodzi się chętnie i która przeobrazi się stopniowo w wielką machinę spędzania wolnego czasu, jak Museum of Modern Art, gdzie można pójść do kina, przejść się po ogrodzie, obejrzeć posągi [...]”¹.

Można postawić tezę, że nowy gmach biblioteki UJK jest właściwą przestrzenią, aby – z wpływem czasu – stał się miejscem, o jakim pisał włoski uczony niemal 40 lat temu. Po pierwsze budynek jest przykładem dobrej architektury łączącej w sobie najlepsze tradycje XX-wiecznych nurtów konstruktywizmu i neoplastycyzmu (por. z MOMA – Eco). Przypomnijmy kilka faktów związanych z jego powstaniem. W 2008 roku w UJK podjęto decyzję o budowie nowego gmachu Biblioteki i podpisano umowę na wykonanie dokumentacji projektowej z wykonawcą – Pracownią Projektową Janusza Pachowskiego z Izabelina k/Warszawy. Natomiast w kwietniu 2010 r. powstała umowa z firmą SKANSKA, a po trzech latach w 2013 r. otwarto nową Bibliotekę i Uniwersyteckie Centrum Danych. Podstawowy użytkownik to Biblioteka Uniwersytecka, zajmująca około 90 % powierzchni obiektu oraz wspomniane Centrum, zlokalizowane na III piętrze, zajmujące około 10% powierzchni budynku. Do budynku prowadzą 3 podstawowe wejścia – pierwsze, główne od południa na osi istniejącego układu komunikacyjnego kampusu uniwersyteckiego, poprzedza amfiteatralnie skomponowana przestrzeń. Tworzy ona rodzaj użytkowo-reprezentacyjnego otwartego dziedzińca, umożliwiającego organizację imprez plenerowych dla społeczności akademickiej.

Bryła budynku biblioteki – o wyważonej symetrii, jest syntezą zgeometryzowanych form i zróżnicowanych kolorystycznie jednostek modułowych. Te drugie występują na frontowej i wschodniej ścianie budynku ukształtowane jako stojące, wąskie prostokąty mające sugerować grzbiety książek. Architekturę gmachu cechuje harmonia w zastosowaniu regularnych płaszczyzn ożywiających strukturę ścian budynku. Monumentalna forma wystająca przed lico ściany frontowej, równoważona jest niszą – bramą akcentującą wejście główne. Analogiczne „gry przestrzenne” widać na ścianie zachodniej, gdzie monumentalne zbliżone do form kwadratów wykusze, zestawione są asymetrycznie z niewielkimi, rytmicznie skomponowanymi otworami okiennymi.

¹ U. Eco, *O bibliotece*, tłum. A. Szymanowski, Wrocław 1990, s. 47-48.

Z kolei na ścianie wschodniej zastosowano monumentalne okno doświetlające na całej wysokości klatkę schodową. Jego ścięty dolny narożnik harmonijnie nawiązuje do diagonalnego układu schodów widocznych za szybą. Tu także – analogicznie do ściany frontowej został powtórzony motyw szeregu wąskich stojących prostokątów.

Na uwagę zasługuje kolorystyczne zróżnicowanie elewacji budynku. Zastosowano trzy rodzaje. W elewacji tynkowanej dominuje biel i odcienie szarości. Elewację z płyt HPL – charakterystycznych dla gmachu, cechuje wielobarwność z dominacją czerwieni. Dopełnia ją elewacja szklana ze szkłem przejrzystym². Dzięki takim działaniom architekta budynek można odbierać jako syntezę form, w których jednocześnie ważne są takie elementy jak bryła, kolor i światło.

Głównym elementem wnętrza budynku jest 2-kondygnacyjna czytelnia główna, która doświetlona jest od góry poprzez szklany świetlik z systemem rozproszenia światła. Rozwiązanie to zrywa z monotonią tradycyjnego sufitu. Zastosowano w nim zespół płaskich, podwieszanych form o organicznych kształtach pełniących funkcję żyrandoli. Koncepcja ta ma charakter artystycznej instalacji tworząc przestrzenny układ złożony z abstrakcyjnych brył. Można dostrzec w niej analogię do projektu Aleksandra Caldera z 1953 r. zrealizowanego w uniwersyteckiej auli w Caracas w Wenezueli.

Wspomniany na początku tekstu Umberto Eco pisał także o możliwości „ogłędania posągów” w przestrzeni biblioteki. Z inicjatywy dyrektora placówki dr Henryka Suchojada, na II piętrze, w sąsiedztwie czytelni głównej, pół roku po otwarciu biblioteki, utworzono galerię sztuki. Jej lokalizacja logicznie wpisała się w charakterystyczny układ 2-kondygnacyjnej czytelni głównej, którego zamysłem była idea wnętrza otwartego – jednoprzestrzennego, z przylegającą doń galerią. Taka też była intencja architekta Franka Lloyd Wrighta w przypadku rozwiązań w nowojorskim MoMA, o którym wzmiankował autor „Imienia róży”, i gdzie mógł – jak pisał „ogłędac posągi”. Charakter bibliotecznej galerii – mając na uwadze szczególnie rozmiary można określić jako kameralny, ze względu na niewielką przestrzeń wystawienniczą. Niemniej jednak, jej zasadniczym celem jest upowszechnianie sztuki, rozumiane jako udostępnianie dzieł malarstwa, rzeźby, fotografii, grafiki itp. oraz kształtowanie poziomu artystycznego poprzez właściwy dobór artystów. Powstaniu galerii towarzyszyła idea, aby eksponować w niej sztukę wybitnych twórców wywodzących się z regionu świętokrzyskiego. Jednocze-

² Laminaty HPL tworzące panele ściennie są odpornym materiałem, tworzywem termoutwardzonym warstwowym otrzymywanym poprzez prasowanie w warunkach wysokiego ciśnienia i temperatury. Składa się z kilku warstw papieru rdzeniowego impregnowanego żywicą fenolową oraz papieru dekoracyjnego traktowanego żywicami melaminowymi.

śnie jej kameralny charakter niejako zachęcałby zaproszonych twórców do pokazania najbardziej reprezentatywnych dlań dzieł. A to z kolei powoduje, że galeria będzie eksponować wyselekcjonowane prace o wysokim poziomie artystycznym. Nieodłącznym elementem jej działalności jest profesjonalne opracowanie katalogu wystawy, który staje się dokumentacją zdarzenia oraz spełnia zadanie edukacyjne – może kształtować postawę estetyczną odbiorców.

Działalność galerii została zainaugurowana w czerwcu 2014 roku wystawą rzeźby, rysunku i fotografii Wincentego Kućmy pt *Światło w cieniu*. Urodzony w Zbilutce (obecnie Zbelutka) koło Opatowa, kształcił się w kieleckim Liceum Plastycznym. Ukończył Wydział Rzeźby krakowskiej ASP. Twórca przez długie lata kierował Pracownią Przestrzeni w Katedrze Sztuk Wizualnych na Wydziale Form Przemysłowych w macierzystej uczelni. W kieleckiej galerii Kućma pokazał zmysł organizacji przestrzeni w aranżacji wystawy, którą wypełnił małymi formami rzeźbiarskimi, projektami nastaw ołtarzowych oraz pracami przeznaczonymi do otwartych przestrzeni sakralnych. Zaprezentował ponadto cykl prac malarskich – obrazów abstrakcyjnych nawiązujących do rozważań nad tzw. mondrianowskimi podziałami oraz serię białoczarnych fotografii będących studiami ognia. Artysta wykorzystał mobilność instalacji oświetleniowej, którą dysponuje uniwersytecka galeria. Czynnikiem światła integralnie związany był tutaj z eksponowaniem prac rzeźbiarskich. Kućma jako rzeźbiarz i projektant – jak sam mówi „wysłuchuje się w przestrzeń”, dzięki czemu swoje ekspozycyjne pomysły mógł z powodzeniem adaptować do warunków kameralnego wnętrza. A zatem, przestrzeń galerii uniwersyteckiej okazała się niezwykle „ekonomiczna”, umożliwiając w jednym miejscu eksponowanie prac rzeźbiarskich, malarskich i fotograficznych, gwarantując odbiorcy sprawną percepcję dzieł.

Rok później, także w czerwcu 2015 roku odbył się wernisaż wystawy rzeźb Adama Myjaka, artysty który lata szkolne spędził w Sandomierzu, studiował rzeźbę w warszawskiej ASP, gdzie do dziś jest profesorem i od kilkunastu lat rektorem uczelni³. W trakcie rozmów z artystą dotyczących organizacji Jego wystawy, jednym z pierwszych pytań Twórcy była sprawa wielkości galerii – dokładnych wymiarów sali ekspozycyjnej. Swoim udziałem w kieleckiej wystawie wybitny artysta akceptował kameralny charakter miejsca i zgromadził w nim kilkanaście swoich najbardziej reprezentatywnych rzeźb. Były to charakterystyczne dla twórczości Myjaka studia ludzkiej głowy eksponowane na kubicznych cokołach. W swoich pracach Artysta nie opisuje aparycji – studium głowy traktuje jako znak. Pokazuje w nich zmien-

³ Katalog wystawy, *Adam Myjak. Rzeźba*, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach. Biblioteka Uniwersytecka, Kielce 2015.

ność materii, spękania, bogactwo kolorystyki. Rzeźbom towarzyszyły ekspozowane na ścianach galerii fotografie prac Adama Myjaka.

W czerwcu 2016 r. otwarto wystawę malarstwa Mariana Czapli (1946–2016), który urodził się w Gackach koło Szydłowa⁴. Po ukończeniu kieleckiego Liceum Plastycznego studiował w warszawskiej ASP, z którą związał się do końca życia jako profesor. W galerii pokazano m. in. obrazy o tematyce religijnej. Artysta jako źródło inspiracji wskazywał bliskość sanktuarium Świętego Krzyża i obserwację oraz przeżywanie ludowej, niekiedy apokryficznej pobożności. Stąd pasyjne, nacechowane doloryzmem tematy obrazów Czapli – *Krzyż rozdarty*, *Pieta*, *Oplakiwanie*, *Całun*, itp. Ich ikonograficzna warstwa wskazywała na pulsujący w Jego sztuce moralizatorski charakter i refleksję o sprawach ostatecznych. Na uwagę zasługuje pokazany na wystawie dość często powtarzający się *Veraikon* – typ wizerunku oblicza cierpiącego Chrystusa spopularyzowany przez nabożeństwa *Drogi krzyżowej*.

Czapla tworzył obrazy wielkoformatowe, często z charakterystycznymi podziałami odwołując się do gotyckich poliptyków, w których treści części centralnej dopełniane były narracją zawartą w bocznych skrzydłach. Malarские środki wyrazu mieściły się w szeroko pojętych tendencjach ekspresjonistycznych i polegały na dysonansowych zestawieniach barw, stosowaniu deformacji odwołującej się do romańskiej stylistyki, fragmentarycznej figuracji oraz minimalistycznym traktowaniu tła. Wystawa wybranych dzieł Czapli pokazała, że w Galerii Uniwersyteckiej można z powodzeniem ekspozować malarstwo wielkoformatowe, nie narażając odbiorcy na trudności percepcyjne związane z postrzeganiem takich obrazów z określonej odległości. Przestrzeń galerii pozwoliła także na pokazanie cykli wieloczęściowych obrazów – tzw. „parawanów epitafijnych”.

Działalność Galerii Uniwersyteckiej otwarta jest ponadto na różne rodzaje sztuk plastycznych. Prezentowano w niej prace ceramiczne, akwaforty i fotografie. Nie brakło także ekspozycji poświęconych ekslibrisom⁵.

⁴ Katalog wystawy, *Marian Czapla. Malarstwo*, teksty: H. Suchojad, M. Rumin, P. Rościński, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach. Biblioteka Uniwersytecka, Kielce 2016.

⁵ prace ceramiczne Katarzyny Handzlik, akwaforty Elżbiety Radzikowskiej, *Fotowyprawy* – fotografie Marcina Dobasa, *Ex collectione* – wystawa ekslibrisów ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Kielcach.